

Я книгу маю

Максім Танк

АБВЯРЖЭННЕ

Максім Танк

Максім Танк (Яўген Іванавіч Скурко, 1912–1995). Нарадзіўся ў вёсцы Пількаўшчына (цяпер Мядзелскі раён Мінскай вобласці). У 1914 г. разам з сям’ёй паехаў у эвакуацыю й апынуўся ў Маскве. З 1926 г. жыў у Вілейцы. Працаваў у легальных і падпольных віленскіх перыедках. Пісаць вершы пачаў у другой палове 20-х гадоў, будучы гімназістам, друкавацца — з 1932 года. За ўдзел у выданні часопіса “Часопіс для ўсіх” быў арыштаваны і зняволены ў віленскай турме Лукішкі (1932). Пасля прыходу Саветаў у Заходнюю Беларусь працаваў у сектары нацыянальных школ Вілейскага абласнога аддзела народнай асветы. У гады вайны працаваў у газеце “За Савецкую Беларусь” і агітплакаце “Раздавім фашысцкую гадзіну”. Галоўны рэдактар часопіса “Польмя” (1948–1966), першы сакратар/старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі (1966–1990).

Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР і СССР, старшыня Вярхоўнага Савета БССР. Герой Сацыялістычнай Працы, кавалер чатырох ордэнаў Леніна і шматлікіх іншых узнагародаў, сярод якіх афіцэрскі крыж Адраджэння Польшчы й ордэны Заслугі ПНР. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1948), Літаратурнай прэміі Янкі Купалы (1959), Дзяржаўнай прэміі БССР (1966). Народны паэт Беларусі (1968). Імем Максіма Танка названы Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт і вуліца ў Мінску.

Я кнігу маю

Зборнікі паэзіі Максіма Танка:

- «*На этапах*» (Вільня, 1936)
«*Журавінавы цвет*» (Вільня, 1937)
«*Пад мачтай*» (Вільня, 1938)
«*Праз вогненны небасхіл*» (1945)
«*Каб ведалі*» (1948)
«*На камні, жалезе і золаце*» (1951)
«*У дарозе*» (1954)
«*След бліскавіцы*» (1957)
«*Мой хлеб надзённы*» (1962)
«*Глыток вады*» (1964)
«*Хай будзе святло*» (1972)
«*Дарога, закалыханая жытам*» (1976)
«*Прайсці праз вернасць*» (1979)
«*За маім сталом*» (1984)
«*Збор калосся*» (1989)
«*Мой каўчэг*» (1994)
Errata (1996).

Максім Танк

АБВЯРЖЭННЕ

Сто выбраных вершаў

Укладальнік Андрэй Хадановіч

Мінск / Логвінаў / 2012

«Я кнігу маю»
Серыя
Валянціна Акудовіча

ISBN 978-985-562-006-9

© Танк М., тэкст, 2012
Друкуецца з ласкавае згоды нашчадкаў Максіма Танка

© Афармленне. Выдавец Логвінаў І. П., 2012
© Афармленне вокладкі Gonzai (gonzai.org), 2012

Ад укладальніка

Некалі Вальтэр так сказаў пра свой збор твораў, дзе было каля сотні тамоў: «З такім багажом да нашчадкаў не даехаць». Максім Танк напісаў сямнаццаць паэтычных кніг, не лічачы паэмаў, перакладаў, вершаў для дзяцей, прыжышцёвых збораў твораў і шмат чаго іншага. Нешта пісалася на злобу дня — і засталася ў сваім часе. Нешта дазволіла аўтару застацца жывым, атрымаць свае ўзнагароды й пасады — і дзякуй Богу.

Але разам з тым пісалася паэзія. Па-дзіцячы наіўная і афарыстычна мудрая. Іранічная і самаіранічная. На дзіва свабодная, на фоне тагачаснай гісторыі. На дзіва еўрапейская, калі згадаць пра тагачасную палітычную геаграфію. Магчыма, найцікавейшая паэзія сваёй эпохі.

У гэтую кнігу ўвайшлі толькі 100 вершаў, але тыя, што з пэўнасцю «даехалі да нашчадкаў». Тыя, што належаць да корпусу найлепшай беларускай паэзіі XX стагоддзя — і, безумоўна, будуць цікавыя чытачам у XXI. У зборніку няма вершаў, якія нас з-пад палкі прымушалі вучыць у школе. Але і школьнікам кніжка прыдасца: напрыклад, каб паказаць настаўнікам класнага паэта, якога яны яшчэ не ведалі.

Абвяржэнне

Сто выбраных вершаў

АБВЯРЖЭННЕ

Сёння вярнуўся з чарговага я юбілею.
Ведаў нябожчыка – быў чалавек неблагі ён.
Толькі халтуршчыкі не шкадавалі ялею,
Аднагалосна яго залічылі ў святыя.
Перш я хацеў запырэчыць, прамоўцаў паправіць.
Кажуць: – Не трэба!

– Грамадская думка такая!..

Бачу і сам я, што тут безнадзейная справа,
Хай пахвальбою сабе капітал зарабляюць.
Лёг адпачыць я ад гэтай падзеі вялікай,
Нават забыўся, шчаслівы, пра што гаварылі.
Аб дапамогнай паэзіі нейкі артыкул
Ўзяўся чытаць я, ды сон мяне хутка асіліў.
Тут і прыснілася мне чартаўшчына, што быццам
Я – на сваім юбілеі, а ёлупень нейкі
І пра мяне пачынае плясці неблыццэ,
І пра мяне пачынае пляць канарэйкай:
«Наш юбіляр дарагі...

(праўда, што дараг яму я:

Век зарабляў ён, мае распінаючы творы).
Наш юбіляр дарагі – паэт геніяльнейшы, чую,
Мужна ў жыцці пераносіць нягоды і гора.
Дужа быў мірны, кахаў ён адну Афрадыту,
Шмат напісаў ён элегій,

паэм

і пеанаў,

І ў прэферанс не гуляў, і не піў акавіты,
Крытыку і самакрытыку меў у пашане...»

Тут я не змог устрымацца і крыкнуў:

– Не верце!

Сон мой развеляўся, зніклі трывожныя цені.

Што, калі сапраўды, я падумаў, пасля маёй смерці

Здарыцца нешта падобнае?

Лепш напішу абвяржэнне:

«Быў я паэтам, які нянек не знаў і пратэкцый,

Радасць і боль адчуваў, перажываў і няўдачы

І ратаваўся як мог ад крытыкаў нудных, іх лекцый,

Больш давяраў свайму сэрцу, вуснам каханым, гарачым.

Мне чалавечае ўсё было блізка, як кожнаму, любя».

Ну, вось і кропка! Сказана мала ці многа.

Можна, і здасца катораму гэта няскромным і грубым.

Мне ж трэба праўда, і болей не трэба нічога.

1956

Снежны вецер ходзіць-блудзіць паркамі.
Пад нагамі брук звiніць, звiніць.
Агні рэклам рознакалёрных яшчаркамі
Грэюцца ў вітрынах камяніц.

Кiнеш у iх камнем — разб'ягаюцца
Па завулках змрочных і кутках.
Эх, як потым доўга надрываецца
Вiзгат палiцэйскага свiстка!

1930

Едуць цыганы.
Конь цяжка брыдзе:
Ці то ад таго,
Што дарога гразкая
І калёсы западаюць да ступіц,
Ці то ад таго,
Што едзе з імі
Восеньскае сонца,
Якое не ўсцягнуць
На гару поўдня,
Ці то ад голаду дзяцей,
Што плачуць,
Зарыўшыся ў салому,
Ці то ад таго, што маці іх
Вязе калоду карт,
А з ёй — людскія лёсы,
У тым ліку — і мой,
Якога досыць,
Каб прыстаў іх конь.

1931

У НЕПАГОДУ

Як мне надакучыў
Крык ветру і снег,
Дым падпаленых зорамі хмар.
Іскры!

Іскры!

Іскры!

Сцюдзёным полымем
Дыхае ў твар.
У гэты вечар пахмурны, чорны
Шмат каго сцюжа
Пад брамай прыгорне.
Дзе захінуцца ад снегу, дзе?
Сёння шмат хто
З крыкам ветру ў сэрцы ідзе.
Вечар!

Вечар!

Вечар!

Дзень ссінеў, як пальцы,
Вечар сінее, як твар...
А снег усё сыпле і сыпле —
Дым падпаленых зорамі хмар.

1935

Дождж, дождж, дождж.
За вітрынамі магазінаў:
Як флейты, бутэлькі з віном,
Як бандуры, вэнджанья кумпякі,
Як бубны, паджарыя булкі,
Як барабаны, бочки з селядцамі,
Як смыкі скрыпак, салямі...
Я сыграў бы на струманце гэтым,
Але грошай не маю.
Дождж, дождж, дождж.

Пачынаю іграць марш галодных.
Чуюцца паліцэйскія світкі.
Як палачка дырыжора,
Рассякае паветра гумовая палка.
Няўжо і на струнах дажджу
Іграць забаронена?
Дождж, дождж, дождж.

1935

АПОШНЯЯ СТАРОНКА

Вось і вечар наступае.

Час канчаць мне

Завітушкамі ўпрыгожваць пергамент,
Над учынкамі славытымі маліцца,
А над справамі ганебнымі журыцца.
Запішу вось толькі: «Сёння днём у Супраслі
З града Слуцкага мітрапаліт прыслаў нам
Неўгамоннага ігумена Сімона,
Несусветнага распусніка, п'янчугу,
Што прывёз з сабой заместа кніг набожных
Два бачонкі акавіты і рушніцу.
П'яны, злез з фурманкі, не перажагнаўся.
На крыжы манастыра варон убачыў —
І давай па іх паліць, аж на званіцы
Рэха доўга языкі званоў хістала.
Недарма мітрапаліт напамінаў нам,
Што з нячыстай сілай знаецца ігумен.
Вось чуваць, як за сцяною чортам скача,
Як «Лявоніху» спявае трубным басам,
Аж дрыжаць скляпенне, вокны нашых келляў.
Гэта пісана ўсё ў Супраслі славытым,
У год тысяча пяцьсот трыццаць чацвёрты,
Рукой Сенькі — дзяка божага з-пад Клецка».

1935

НАД ВАДОЙ

На докі сыпле дождж, як сажа,
Шумяць на беразе турысты.
Агні, сарваўшыся з вітражаў,
Пльвучь ракой з асеннім лістам.

Сягоння параходы выйдуць
Ў дарогу дальнюю па радасць.
І мне б героем Майн Рыда
Пльць у такое б Эльдарада.

Дзе салаўі, а не бараны,
Складаюць звонкія напевы,
Дзе не артыкулы — бананы
Растуць, красуюцца на дрэвах;

Дзе не рабіліся б аблавы,
На дзень, на ноч мо раз па дваццаць,
Дзе і паэты маюць права
Хадзіць па вуліцах, смяцца.

1937

У КАРЧМЕ

У прыдарожнай забытай карчме
Нешта зусім не п'янею, шынкарка.
Пэўна, не брагу, а восень у чарках
Сёння падносіш гасцям на начлег.

Памяць жывая сюды прывяла:
Некалі, едучы ў школу падводай,
З бацькам спыняўся тут у непагоду —
След наш завея даўно замяла.

Помню, казалі вазакі:
Выйграўшы ў карты душу арганіста,
Выпалены след пакінуў нячысты —
След на сталі сваёй чорнай рукі.

Помню печ, ля якой грэліся мы,
Пах селядцоў, кажухоў і махоркі,
Ўсхліпы гармоніка, гоман-гаворку...
Што ж мяне цягне да гэтай карчмы?

Можа, забыўся я тут у пургу
Мары юнацкія, першыя песні?
Ты іх, шынкарка, не стрэла ля весніц?
Што, не прыпомніш?.. І я не магу...

1938

У КАМІСІЙНЫМ МАГАЗІНЕ

— Што вы прынеслі здаць?
Шапку? Такой дзіравай не возьмем.
Пінжак? Але ж на ім — лата на лаце.
Яго рызнік у вас не купіў бы.
А штаны — праседжаныя да дзірак.
Дзе іх пан гэтак праседзеў?
Што? На Лукішках?
Не, мы нічога не можам прыняць.
Вы прапануеце рукі?
О, Езус-Марыя!
Ну, хто купіць гэткая рукі,
Параненныя кайданамі.

5.06.1939

КАМЯНІ

Гасцей чакаў я, і яны
Загрукалі ў парог —
Абветраныя валуны
Крутых маіх дарог.

На іх усіх сляды былі
Маіх юнацкіх сноў;
На іх усіх шрамы ляглі
Ад хмар і ад вятроў.

Я кожны камень пазнаваў:
Калі сустрэў яго,
Калі на ім адпачываў,
Начлежны клаў агонь.

Вось гэты — ў роднай старане
Быў пад акном маім,
Вось гэтым — кінулі ў мяне,
І след крыві на ім.

Але адзін валун з усіх
Мне незнаёмы быў.
Хто ён, адкуль, з дарог якіх
Няпрошаны прыбыў?

Адно па снежнай белізне,
Па тым, як ён дыхнуў
Сцюдзёным змрокам на мяне
І ў сэрца заглянуў, —

Я здагадаўся, што за госць,
І чаркай прывітаў.
Калі прыйшоў ты, ягамосць,
Дык пі! — яму сказаў.

Вось толькі нам няма аб чым
З табою гаварыць.
Я ўжо дамовіўся ўначы
З хваінамі ў бары,

З жывой птушынаю сям'ёй,
З расталаю вадой
І з громам, каб яны вясной
Ўзялі мяне з сабой.

1946

У САДАВОДА

Прысядзь і выпі кубак, брат!
Мо церпкай здасца гэта брага.
Я сам садзіў свой вінаград,
Я знаю вартасць спелых ягад.

Не шмат у падзямеллі ёсць
Дубовых бочак для пахмелля,
З якіх бы мог піць сам і госць
На пахаваннях і вяселлях.

Я знаў: не хлусіць садавод.
Ён быў равеснікам, вядома,
Меў, як і я, на скрынях пот
І рукі ў свежым чарназёме.

1946

Прасіў я, каб ты не ўцякала
Ў хусцінцы, што польмем ззяла,
Праз сад наш вясенні густы,
Але не паслухала ты..
І вось, ад чырвонай хусцінкі
Успыхнулі яблынь галінкі,
Цяністыя кроны кругом,
І неба палае агнём,
Агнём веснавым, ад якога
Ўжо нас не ўратуе нічога.

1950

СЕНТИМЕНТАЛЬНАЯ ТРАГЕДИЯ

Сцяжынкаю хлопец з дзяўчынай ідзе.
Настрой рамантычна-лірычны.
Кальшацца адлюстраваны ў вадзе
Пейзаж псеўда-рэалістычны.

Каторае дзесяцігоддзе яны
Так ходзяць і днём, і змярканнем!
Гавораць адно пра свае працадні
І рэдка калі — пра каханне.

Даўно юнаку ажаніцца пара,
Дзяўчына — бы ягадка тая.
І вочы, і вусны жаданнем гараць,
А справу пачаць як — не знаюць.

Ідуць яны, бедныя, так іх шкада,
З паэмы адной у другую.
І іх безнадзейная мучыць нуда,
І я іх, сардэчных, шкадаю.

І слёзы цякуць з маіх чулых вачэй.
О, колькі трагедый на свеце!
І дзіву даюся: як гэта яшчэ
У нас нараджаюцца дзеці?

1956

ТВОРЧАЯ СПРЭЧКА

- Таварышы! Думка тут нейкая ёсць.
Ды форма, здаецца, кульгае.
— Ну што вы, калега, паслухайце вось
Адменная рыфма якая!
— Загана — ў героі. Не раз я казаў...
— Герой тут нібыта і новы,
Ды справа не ў гэтым! Пісьменнік узяў
Выпадак зусім не тыповы.
— Не, тут неабходна падзеі развіць,
Прыдумаць другую аснову.
— А я прапаную, сябры, скараціць
Твор гэты не менш напалову...

Гавораць усе ад імя чыгача,
Рэдактара, крыгтыка, цёшчы...
Адзін я не знаю, як верш свой пачаць,
І ўсім гэтым знаўцам зайздросьчу.

1956

AVE MARIA

Звон кафедральны кліча на Ave.
З цесных завулкаў злева і справа
Гуртам манашкі ў чорным адзенні
Цягнуцца, быццам сумныя цені.
Тут і старыя, і маладыя, —
Ave Maria...

Я не звярнуў бы і ўвагі, можа,
Каб не пабачыў між іх прыгожай
Стройнай манашкі, якая мае
Не больш, хіба, як сямнаццаць маяў;
Чорныя вочы, бровы густыя, —
Ave Maria!

Нат пад жалобнай вопраткай чорнай
Ты адгадаеш: стан непакорны,
Ножкі, якімі б на карнавалах
І захапляла, і чаравала,
Смуглыя рукі, грудзі тугія, —
Ave Maria!

Глядзіць набожна на крыж Пятровы,
А я малюся на яе бровы:
Няўжо, красуня, ты не шкадуеш,
Што хараство і жыццё марнуеш?
Як танцавалі б ножкі такія, —
Ave Maria!

Цябе атрутаю апаілі,
Ружанцам рукі табе скруцілі.
Смялей парві ты яго, не бойся!
У полі недзе шуміць калоссе
О, як бы жалі рукі такія, —
Ave Maria!

А потым хутка прыйшло б каханне,
Страчала б з мілым свой золак ранні.
А потым стала б ты гаспадыняй
І калыхала б сваю дзяціну!
О, як кармілі б грудзі такія, —
Ave Maria!

Не знаю, можа, мая малітва
Выйграць бы мне памагла гэту бітву,
Але пазвалі яе; манашка
Пайшла за ўсімі, ўздыхнуўшы цяжка,
Пад зводы змрочныя і глухія, —
Ave Maria!..

1957

РОЗДУМ

Не знаю, калі я паспеў пастарэць,
Расстацца з юнацкімі марамі;
Амаль развучыўся смяяцца і пець,
Узброіў нос акульярамі.

Больш стаў у прэзідыгумах засядаць,
Чытаць усім праўды вядомыя.
Дзяўчаты зусім на мяне не глядзяць,
І «дзядзем» завуць незнаёмыя.

Мо ў дурня згуляць мне суседа пазваць?
Ноч месячная над ваколіцай.
Ад рыфмаў дакучных баліць галава,
Да раніцы мучыць бяссонніца.

Прывык да дыеты, да цёплых галёш,
Да лазні з бярозавым венікам.
Пісаць пачынаю ўсё горш я і горш —
Пара выбіраць акадэмікам.

1959

ВЕЦЕР РАДЗІМЫ

Ты знаеш вецер сваёй радзімы —
Не безыменны там вецер нейкі,
А той, што вее начлежным дымам,
Шуміць чаротам, звініць жалейкай.

Які антонаўкі атрасае,
Які рыбацкія любіць снасці
І, клямкай бразнуўшы, расчыняе
Па-гаспадарску ўсе дзверы насцеж?

Не заўважаеш яго ты часам,
Клянеш, калі табе дакучае,
У вушы свішча, запалкі гасіць,
Сячэ залевай, след замятае.

Але затое ўдалі ад дому
Як ты сумуеш па ім заўсёды,
Як прагна слухаеш гул знаёмы,
Як ловіш вуснамі родны подых!

1960

ТАПОР

Ва ўсім, вядома, вінават адзін тапор:
Я не пайшоў бы, каб не ён, у цёмны бор,

Не высек бы хваіны гулкай і з яе
Не змог бы змайстраваць цымбалы я свае.

А не было б цымбалаў гэтых — хто б пазваў,
Каб на вяселлі я «Лявоніху» іграў?

А не іграў бы — не паднесла б мне яна
З усмешкай ветліваю хмельнага віна

І пад вясёлы смех і чарак перазвон
Не захапіла б майго сэрца у палон.

Цяпер штоноч іду, крадуся ў яе двор...
Ва ўсім, вядома, вінават адзін тапор.

1960

СЯМЕЙНЫ ФОТАЗДЫМАК

Дома чамусьці вяртаюся я
Да маленства ізноў.
Жыгняй саломаю пахне
Туга набіты сяннік.
Быццам музыкі ў цымбалы,
Звініць талака камароў.
За пастаўню зачапіўшыся,
Ў хату глядзіць маладзік.

Дзедава стрэльба вісіць.
Час у музей яе здаць.
Рог, на які адклікалася
Кожнае дрэва ў бары.
А ля яго — фатаграфія даўня.
Цяжка пазнаць
Твары знаёмых,
Хоць іх маладзік азарыў.

Прыпамінаецца мне
Ўсё, што калісьці было:
Нейкі вандроўны фатограф
Спыніўся каля варот,
Узбударажыў з канца ў канец
Наша глухое сяло,
Свой апарат прывалокшы,
Як калаўрот.

Доўга ўгаворваў бабку
За дзесяць як зрабіць
Здымак на памяць унукам.
Дарагавата загнуў.
Толькі мой дзед, хоць стары,
Часам любіў пафарсіць,
Патаргаваўся і неяк
Згадзіўся на гэту цану.

Тыя, што ў шэрагу першым,
Пакінулі хату даўно.
Нат валуны надмагільныя
Мохам сівым параслі.
Ззаду стаім, маладзейшыя, —
Ўсе басанож,
Так, як вярнуліся з паствы,
Ад свежай раллі.

Збоку — сястра трохгадовая,
Ляльку трымае сваю;
Маці — ў хусцінцы, завязанай
Пад барадой;
Тут паміж імі і я,
Вьцягнуўшыся, стаю,
Каб хоць дастаць як
Да бацькавых плеч галавой.

Самае дзіўнае, што
Ўсіх захапляла ў сяле,
Гэта быў фон, на якім
Знятыя ўсе мы былі:
Нейкі палац у калонах,
Нейкія пальмы ў імгле,
І міма нашага гончага
Лебедзі мірна плылі.

Сёння, калі я паўсвету
Аб'ездзіў і абышоў,
Так мне шкада, што фатограф
Гэтай мазнёй заслانیў
Курную хату маю,
Грэбень дрымучых лясоў,
Воблакі тыя, што таялі
Ў сонцы, за ўзгоркамі ніў.

І ўсё ж удзячны яму я
За фотаздымак стары,
За незабыўныя вобразы
Блізкіх мне і дарагіх.
Хоць, як гавораць сучасныя
Крытыкі, рэдактары,
Шмат перажыткаў было
І недахопаў у іх.

Праўда, нямала пры гэтым
І рысаў дадатных было:
Як працавітасць, сумленнасць,
Любасць да роднай зямлі...
І паміж тых, кім сягоння
Славіцца наша сяло,
Думаю, што не апошнімі
Гэтыя людзі былі б.

Верны іх звычаю,
З сонцам
я і сягоння ўстаю,
Хлеб крышыць асцерагаюся,
Дрэвы калечыць і цвет,
Камень прымаю з дарогі,
Пеўняў люблю, як пяюць,
Больш, як барометру, веру
Тысячам розных прыкмет.

Вось і цяпер — невыразнымі
Сталі ракі берагі,
Шэрае пер'е аблокаў
Вецер світальны нясе.
Покуль пагодзіць і годзіць,
Сена сабраць бы ў стагі.
Час падымацца і мьцца
З сонцам у ранняй расе!

1960

ГРЫБЫ

Я прынёс іх з ляснога дрымучага свету,
Дзе з брусніцамі ніцымі — жар валасоў.
Падасінавікаў у чырвоных берэтах
Пад старою асвінай асінай знайшоў.

А лісічак набраў каля сцежкі-вяртухі,
Што да хаты лісінай лагчынай вяла;
Падбязозавікаў — пад бярозай-шаптухай,
Дзе капэла чмяліная пела-гула.

Сыраежак знайшоў, дзе памежак-узгорак
Мураўі занялі для паселішч сваіх;
А апёнак — ля пнёў і ля сховішч вавёрак,
Жоўтых махавікоў — між імхоў баравых.

А рыжкоў і ваўнянак нарэзаў багата
Там, дзе лічыць зязюля гады па вясне...
А пра баравікі не скажу, каб адна ты
Не пабегла шукаць іх у лес без мяне.

1961

БАЛАДА

Калі грымелі гарматы
І дым засцілаў палі,
Два дружбакі-салдаты
З акапаў на той свет пайшлі.
Пайшлі і неспадзявана,
Дзе стыне ў смуге небакрай,
Бачаць у зорным тумане
Дзве сцежкі — у пекла і ў рай.
Першы з іх кажа: «Пойдзем
У рай, можа, там адпачнём,
Перакусіць што знойдзем,
Пякучую смагу зап'ём».
Другі кажа: «Лепш — пекла.
Там, знаю, павінны быць:
Нябожчыца жонка Тэкла,
Сябры, што любілі грашыць».
Спрачаюцца і не могуць
Пайсці па шляхах сваіх,
Бо толькі маюць, нябогі,
Дзве нагі на дваіх.
А з неперавязаных ранаў
Кроў капае, і над зямлёй
Гарыць яна раным-рана
Зарой.

1961

ДАРОГАЙ З СЕНАЖАЦІ

Вечарэе. Дзень даўно павесіў
На сасне сваю касу зары.
Час і нам дамоў. Чырвоны месяц
Нас вядзе дарогай праз бары.

Ціха свішчуць крылы позняй слонкі,
Лесавік падпальвае карчы;
З камарынай талакою звонкай
Салаўі спрачаюцца ўначы.

Пахнуць пераспелыя суніцы.
Чую подых кожнага лістка.
Чую, як духмяная ігліца
Ападае з голляў сасняка.

Чую, як міжзорныя ракеты
Пралятаюць недзе нада мной...
Можа, мы — апошнія паэты,
Што вось так цікавяцца зямлёй?

1961

ШЫБЫ СТАРОЙ КАМЯНИЦЫ

Асцярожна
Выцірайце шыбы
Старой камяніцы!
Іх ва ўсім маім горадзе
Толькі некалькі ацалела.

Яны бачылі болей,
Чым дрэвы і помнікі.
Яны бачылі болей,
Як вочы людзей,
Якія заўжды пасля стрэлаў
Згасалі.

Асцярожна
Выцірайце шыбы,
Каб з ценямі дыму
Пажараў вайны
Не сцерці і ценяў
Вам блізкіх людзей,
Якія апошні раз
Некалі ў гэтыя шыбы глядзелі.

1961

Не толькі ўзяў таму я гэту мову,
Што на ёй рэкі, пушчы гаманілі,

Шумелі ў полі каласы і травы,
Пераклікаліся па гнёздах птушкі,

Што з ёю лёгка было стаць чым хочаш —
Пявучай скрыпкай,
жаўруком,
паэтам.

Я гэту мову ўзяў сабе таму, што
Зашмат у ёй было гаротных песень,

І мне хацелася прынесці болей
Ёй чалавечай радасці і сонца.

Таму цяжэй мне, як другім, калісьці
На гэтай мове стаць было паэтам.

1962

НАДПІС НА КНІЗЕ

Знаючы, што цябе, дружа, бяссонніца мучыць,
Нат эскулапы не могуць бядзе памагчы,
Шлю табе том сваіх вершаў снатворных, дрымучых.
Толькі разгорнеш — і сон адалее ўначы.

1962

КЛАСІК

Класік — гэта чалавек таксама,
Толькі — чорт вазьмі! — нейкі адумыславаты.
Што ні чыхне — апладысменты, рэклама,
Што ні напіша — цытаты.

1962

БЫЛА КАЛІСЬЦІ

Была калісьці вуліца Зарэчная,
Ацененая ліпамі духмянымі.
Здаецца, на ёй жыў і жыў бы вечна я
З сябрамі, спевакамі, закаханымі.

Але галовы адміністрацыйныя
Штогод — то перахрышчваюць вуліцу,
Такія падбіраюць назвы дзіўныя —
Язык, іх вымаўляючы, намуліцца.

І так яна зрабілася Арктычнаю,
А потым стала вуліцай Белвузаў,
Акакія Цыгатадыхавічнага,
А сёння — Аблрэмбазы прамсаюзаў.

Здаецца, тая ж вуліца Зарэчная,
Але так ахрысцілі, што, прызнацца,
Лістоў сюды не шлюць сябры сардэчныя,
Не ходзяць закаханыя страцацца.

1962

КАСМАНАЎТ

Ён толькі што пачаў хадзіць па хаце.
Савет сямейны вырашыў адзначыць
Падзею гэту.

Замяніўшы мокры
Яго скафандр на ватны і сухі,
Панеслі да фатографа здымацца.
— Вам на кані,
на лодцы,
на ракеце?..

Дамовіліся.

Вось гатоў і здымак:
Ляціць шчаслівы касманаўт між зораў
І смокча соску з кольцам каляровым,
Падобную да нейкага Сатурна.

1962

Як хутка дождж перагрымеў!
Я не паспеў дабегчы нават —
Цябе схавець пад кроны дрэў,
Пад іх аховаю ласкавай.

І ты стаіш перада мной
Знаёмаю і незнаёмай,
Уся ў вясёлцы веснавой,
Уся агучаная громам.

Звініць ад жаваранкаў гай,
Як ад вясельных скрышак нейкіх.
Чакай! Твар хусткай не ўцірай,
Пакуль згарыць зара на вейках!

1962

НА МОСЦЕ

Дождж, восеньскі дождж.
А я твой парасон
Сярод тысячы іншых пазнаю,
Стук абцасаў, ледзь чутны,
І ў шуме штгодзённым адрозню,
Цень твой нават,
Заплюшчыўшы вочы, адчую.
Знаю, спяшаешся ты
На сустрэчу з другім,
Пераходзячы плошчы
Чакання майго,
Праб'ягаючы вуліцы
Крыку майго
І масты,
Замініраваныя маёй распаччу.
На адным з іх
Спыніўся,
стаю
Ў золкі восеньскі дождж,
Чакаю выбуху.

1963

ВЕСНЯЯ КАЛЫХАНКА

«Люлі, люлі, памажыце,
Конікі ў зялёным жыце,
Ветры, што шумяць у голлі,
Гукі-перагукі ў полі,
Зайцы шэрыя, казулі,
Жаваранкі і зязюлі,
Зоры ў небе ціхім, веснім,
Казкі, прыказкі і песні,
Мне закалыхаць, загушкаць
Сінявокую дачушку...»

І самой здаецца маці,
Што калышацца ўсё ў хаце,
З хатай неба ў зорных пырках
І зямля ўся, як калыска.

1963

ПАСЛЯ ВЯСЕЛЛЯ

Што ж, госці, нешта сцішыліся?
Можа яечня з'едзена ўся,
Можа ў біклагах скупа віна,
Ў латках мачанка вымачана,
На палумісках мала кілбас,
Ці караваем абнеслі вас?

Тры дні, тры ночы быў гул і звон,
Покуль гасцей не змог усіх сон.
Хто спіць на лаве, хто — пад сталом,
Хто — разам з чаркай, хто — са збаном.

Нават і сонца штось не ўстае,
Хоць галагуцкі певень пяе —
Певень, які адзін ацалеў,
Ад паварыхі ўцёкшы на хлеў.

1964

У ДОЖДЖ

Дрэнна стаяць пад дажджом
Пачынаючаму паэту,
Калі кожная кропля сячэ і сячэ.

Вядомы паэт мае шалік або парасон,
Выдатны — мае за шго пайсці ў рэстаран,
Лаўрэат — у такі час, напэўна, спіць дома,
А класік — нічога не адчувае,
Бо ён — бронзавы.

1965

Паэзія!
Я цябе знаю,
Гарэзлівая маладзіца
З пасёлка майго,
Якая крычала не раз,
Заманіўшы ў маліны:
— Хутчэй дагані!

Крыху сентыментальная,
Як усе жанчыны,
Што любяць дзяцей
І часта цяжарныя ходзяць.

Вось і сягоння —
Сядзіш ты пад бабкаю жыта,
Грудзьмі загарэлымі
Корміш малога,
Які хоча сонца злавіць.

Ніхто не ўгадае,
Куды пойдзеш вечарам,
Дзе твой прыпынак,
Хоць я адчуваю,
Што недзе жывеш ты
Між полюсамі майго сэрца —
Маўчаннем і крыкам.

1965

На юбілеі славытым яго
Людзей было больш, як на трызне Гамера,
Бо кожны хацеў паглядзець на таго,
Хто столькі за век свой спаганіў паперы.

1965

КОЛЕР СНЕГУ

Нічога больш рознакалёрнага,
Як узмяцелены снег,
Я не знаю.

Які ён быў сіні,
Калі замярзаў я
Ў пакоі настылым
Ці, беспрытульны, на вуліцы!

Які быў ружовы,
Калі я страсаў яго з плеч
Той, што прыносіла шчасце!

Які ён быў чорны,
Калі замятаў
След расстання з радзімай!

Які быў чырвоны
На брустверах нашых акопаў!

Які быў іскрысты і светлы,
Калі яго дзеці
Прыносілі мне ў падарунак!

Вось так і не знаю,
Які колер снегу
Сапраўдны.

1966

Скептыкі праверылі неба
І не знайшлі
Ні першага неба,
Ні другога,
Ні сёмага...
Я з імі заўсёды
Асперагаюся дружыць,
Бо яны могуць нават усумніцца
І ў існаванні тваіх рук,
Тваіх воч, вуснаў
І адраса,
Хоць на канверце
Выразна напісана:
«Вуліца на сёмым небе,
Ад бліскавіцы — направа,
У рагавой вежы замка,
Пабудаванага з весніх аблокаў,
Што праляталі калісьці
Над намі».

1966

Можа таму, што ў маладосці
Часта прыходзілася даношваць
Нечыя боты,
Нечую вопратку,
Якія заўсёды былі
То завялікія,
То замалыя, —
Я цяпер асцерагаюся
І чужых думак.

1966

СТРЭЛКІ ГАДЗІННІКА

Стрэлкі гадзінніка — нажніцы
Нястомнага краўца,
Які дзень і ноч
Кроіць час
І шые мне з яго вопратку.

Якіх ён за век
Ні нашыў мне дзівосных убораў!

Была ў мяне вопратка пастуха,
Што пахла малаком, травой,
Гулам берасцянікі.
Была ў мяне
Вопратка аратага,
Прасоленая потам, сонцам,
Пылам зямлі.

Была ў мяне вопратка вязня,
Расшытая дротам калючым
І ценем крат.

Была ў мяне вопратка салдата,
Абвеяная дымам родных папялішчаў.

І простая блуза рабочая,
У якой найлепш я чуўся.
А колькі было маскарадных касцюмаў —
Рамэа,
Дон Кіхота,

Фаўста —
Стракатых, бліскучых і яркіх!
Ніводнага касцюма не паспеў знасіць.
Нажніцы гадзінніка выразалі новы.

Вось і цяпер
На мне яшчэ зусім прызваіты касцюм
Грузчыка чалавечых надзей,
Разведчыка будучыні.

Касцюм, які мог бы насіць яшчэ,
Можа, паўсотні гадоў.

А стрэлкі гадзінніка
Крояць мне новы.

Толькі я ўсё збіраюся
І не магу запытацца ў краўца:
Чаму ён мне вопратку шые
З усё больш і больш цёмнага
Матэрыялу?

1966

Ціха-ціха на світанні
Ў тваім садзе, ціха-ціха.

Толькі-толькі дакранешся
Да галінак, толькі-толькі —

Лісце, лісце загамоніць,
Зашапоча лісце, лісце;

Росы, росы перазвонам
Адгукнуцца, росы, росы;

Зоры, зоры ў бубны вокан
Гулка ўдараць... зоры, зоры.

— Хто там, хто там? — запыгае
Твая маці. — Хто там, хто там?..

Пэўна, пэўна, каб нам стрэцца,
Чакаць трэба... пэўна, пэўна,

Грому, грому, навальніцы,
Шуму саду, грому, грому...

1967

Маўчанне тваё
Бяскрайнім шуміць акіянам.
На другі дзень
Мне стала салёнай вада;
На чацвёрты —
Хлеб стаў самай горкаю праўдай;
На сёмы —
З арбіт пазрываліся зоры.
І я зразумеў,
Што пара завяшчання пісаць,
Як пісалі калісь маракі,
Бо маўчанне тваё
Акіянам бяскрайнім шуміць.

1968

Уся зямля гарыць у майскай квецені.

Колькі год я па ёй вандраваў!

А сёння спыніўся:

як жа ісці

Па вуснах п'явучых траў,

Па жывых, раскрытых вачах лотаці?

Дык вось чаму птушкі лётаюць!

1968

Мне здалося, што ты мяне аклікнула.
Але гэта быў толькі голас ветру,
Не голас ветру — а спалоханай птушкі,
Не спуджанай птушкі — а соннай галінкі,
Не соннай галінкі — а кроплі расы,
Не кроплі расы — а далёкага рэха...

Але я ўсё роўна штодзень
Іду міма вокан тваіх,
Каб яго яшчэ раз пачуць.

1968

Учора, правёўшы 597-е пасяджэнне,
Абвяшчэнне я напісаў:
«Мяняю сваю кватэру на Алімпе —
З ваннай, санвузлом і ліфтам —
На будан у лесе ці зямлянку,
Каб толькі воддаль быць
Ад тэлефонных апаратаў,
Турысцкіх шляхоў,
Чыгуначнай станцыі,
Аэрадрома».

Сёння прыйшоў адзін тып.
Спадабалася.
Толькі запатрабаваў яшчэ,
Каб я за яго напісаў
Хоць некалькі вершаў...
Можа, і варта згадзіцца...

1968

СПРЭЧКА З ЦЕНЕМ

Кожны дзень спрачаюся
Са сваім неадлучным ценом:
То ён мяне паказвае
Веліканам,
Якога я сам пачынаю баяцца,
То — гномам,
Абезгалоўленым сякерай сонца,
На якога смешна глядзець.

1970

ВУЧАНЬ КЛАСІКАЎ

У Гамера ён вучыўся быць сляпым,
У Байрана — кульгаць,
У Поля Фора — донжуаніць,
У Хемінгуэя — піць віскі...
І дзівіцца: чаму яго
Не лічаць класікам.

1970

ЛЕТНІ ДОЖДЖ

Ці будзе дождж, ці пройдзе стараной?

Хмара велізарнейшым карыгам,
У якім цяпер палашча бліскавіцы
І гром-бугай сваю ўталяе смагу,
Насунулася на сенажаць.

Ці будзе дождж, ці пройдзе стараной?

Хаця б паспелі стог мы завяршыць,
Перахрысціць яго бярозавымі віткамі.
Віхор рве з рук апошнія пласты,
З плеч — потныя кашулі,
З галоў — шапкі, хусткі.

Ці будзе дождж, ці пройдзе стараной?

Ён, можа, і не зачাপіў бы нас,
Але буслы, што прыляцелі памагаць нам,
І кнігаўкі, што ў трыснягах кружылі,
І ластаўкі, што над зямлёй снавалі,
Неасцярожныя, прыселі на край хмары,
І тая, як карыгга, пахіснуўшыся,
Накрыла ліўнем нас.

1970

Дождж такі густы —
Быццам косы твае,
Такі лагодны —
Быццам рукі твае,
Такі гаючы —
Быццам вусны твае.

Нашто ж мне
Вяртацца дамоў,
Дзе цябе не застану?

1970

Адкуль у цябе столькі радасці,
Што і я пачынаю смяцца?
Адкуль у цябе столькі суму,
Што і я ўпадаю ў роспач?
Адкуль у цябе столькі святла,
Што я і ў начы цябе бачу?
Адкуль у цябе столькі цемені,
Што і днём, як сляпы, блукаю?

1970

ПАД ЕЛКАЙ У ДОЖДЖ

Выбачай,
Што столькі я табе некалі
Усякага глупства нагаварыў:
Пра карабельныя мачты —
Прыстанішча змораных чаек,
Аблокаў,
Пра цымбалы,
Якімі магла б ты звінець
На вяселлях,
Пра сталы,
За якімі весела пераклікаліся б перазвонам
Лыжкі і чаркі бяседнікаў,
Пра збітую з тваіх дошак труну,
Над якой гучна трубы ігралі б,
І нехта сказаў бы хвалюючую прамову,
Якую нават надрукавалі б.
Добра, што ты не спакусілася
Такой бліскучай кар'ерай
І асталася на ўзлессі
Простаі ялінкай,
Пад чым цёмна-зялёным парасонам
Сёння, разам са мной,
Схаваліся ад дажджу
Баравік і дзве сыраежкі,
Куст ажыны
І чмель, які гудзе,
Не могучы падняць
На сваіх крылах ацяжэлых
Вёдры з красавіковым мёдам.

1970

Што выклікала яе гнеў —
Мне ўжо нецікава і знаць.
Адчуваю, што пачаўся на зямлі
Чарговы ледавіковы перыяд,
І я, як мамант, умярзаю
У ледзяную глыбу маўчання.

1970

Наднёманскія сенажаці!
Трава высокая, як песня жаўрука,
І мяккая, як летні сон,
І хмельная, як мёд вясельны.

Таму тут лёгка спатыкнуцца,
Зачапіўшыся за ўрочнік, за дрымотнік
Ці, як аднойчы мы з табою, —
За каханне,
І да зары світальнай загубіцца.

1971

Вершы мае — часовыя прыстанішчы,
Якія будую ўсё жыццё.
Але пасля таго, як заб'ю
Апошні цвік у рытмы,
Устаўлю вокны ў строфы,
Навешу дзверы на цэзурах,
Прымацую клямку да pointe —
У гэтым доме
Ўжо мяне не шукайце.

1971

Сустрэў несмяротнага.
І мне стала смешна:
Блізкія і сябры пакінулі яго,
А ён, дзівак, згадзіўся жыць далей.

1971

Аднойчы я ішоў з Дантэ
Па спіралях пекла.
І ён дзівіўся,
Што з часоў апошняе вандроўкі,
У царстве ценяў
Прыбавілася столькі новых
І невядомых
Яму кругоў.

1971

У ПАРЭПАНАЙ РАМЕ ДЗВЯРЭЙ

З непрыгульнага
Слабадскога пагоста,
Хоць і абгароджанага толькі
Заламанымі ў распачы рукамі
І шумам сосен,
Ніхто зноў не вяртаўся.

І ўсё ж,
Здаецца мне,
У парэпанай раме дзвярэй
Зноў цябе бачу, маці!
Бачу, пасівелую, як валун,
Што і сёння трымае
На згорбленых плячах
Зруб нашага шчасця.
Бачу, атуленую хусткай трывогі,
Трывогі за дзяцей,
Што наведаль спазняюцца,
За нівы,
Што смягнуць пад сонцам,
За грады,
На якіх вецер кошкаецца пеўнем...
З-пад рукі —
Анямelay галіны плакучай вярбы —
Глядзіш у бясконцую далячынь
Перажыгага.
Я стаю
І баюся пераступіць парог,
Каб не спудзец твой цень
У парэпанай раме дзвярэй.

1971

Раніцай з вулля сонца
Вылягаюць пчолы — яго праменні.
Збіраючы мёд з кветак палявых,
Так запрацуюцца і так забудуцца,
Што потым кружаць зорамі
Ўсю ноч у паднябессі,
Шукаючы свайго вулля.

1972

Быццам шорах на печы.
Няўжо стары кот не заснуў?

Нейкі сцішаны піск.
Знаць, камар адсырэлюю
Скрыпку наладжвае.

Нехта засланкай бразнуў.
Можа, гэта прачнулася маці?

Зазвінела вядро.
Пэўна, бацька пайшоў па ваду.

Прыслухоўваюся
Да цішынні пустой хаты...

Што ж ты, пількаўскі вецер,
Так зводзіш мяне!

1972

ГЭТЫ ЯБЛЫК

Гэты яблык у тваіх руках,
Наліты спакусай нясцерпнай,
Мне прыгадаў, як мы на світанні
Асцярожна пракрадваліся ў сад
Міма зіркастай Мядзведзіцы,
Міма зморанага Саваофа
І яго вернага змоўшчыка — Змія,
Які прытварыўся, што спіць.
Бо ледзь мы паспелі сарваць першы яблык,
Як вэрхал узняўся ў Эдэме такі,
Які і да сённяшніх дзён не сціхае.

1972

Нікому, як табе,
Столькі не хлусілі.
Калі гаварылі, што ты — прыгожая,
А смяяліся з тваіх чорных парэпаных рук;
Калі гаварылі, што ты — справядлівая,
А вінавацілі цябе ў паслужніцтве;
Калі гаварылі аб тваёй чуласці,
А знеслаўлялі цябе за жорсткасць;
Калі гаварылі аб тваёй сціпласці,
А ганьбілі цябе за распусту;
Калі кляліся табе не здрадзіць,
А адмаўляліся ад цябе
Раней, як праспявалі тройчы пеўні.
І я хлусіў, калі заракаўся
З табой сустракацца
І на гэтым і тым свеце.
Бо зноў, як блудны сын,
Вяртаюся да цябе, паэзія.

1973

Цябе не віню,
Што гарэзлівая ты такая.
І нат не клянупу,
Каб мне паспачувала, бо знаю:
Маланка аднойчы, жартуючы,
Клён апаліла,
Вярнулася перапрасіць —
І дашчэнтупу скрышыла.

1973

РАЗБИТАЕ ЛЮСТЭРКА

Я ў сваё шчасце
гатоў быў паверыць,
Але ў люстэрка выпадкова глянуў
І ўбачыў, чаго перш не заўважаў:
Там быў — не я,
а нехта зусім іншы.
Мяне ты ў правую шчаку пацалавала,
А ў яго след на левай палымнеў.
Не пераконвай,
што гэта ўсё — памылка.
І не шкадуў разбітага люстэрка.
І не звані нікому. І не плач.

1974

І радасць — ніякая радасць, а горыч,
І песня — ніякая песня, а скарга,
І страва — ніякая страва, а камень,
І брага — ніякая брага, а слёзы,
І сонца — ніякае сонца, а крыга, —

Калі ты на свеце ўсім гэтым
Не маеш з кім падзяліцца.

1974

ТВОЙ ЦЕНЬ

Я пыгаўся ў сустрэчных:
Можа яны цябе бачылі?
Пыгаўся ў дрэў:
Можа віталася з імі?
Пыгаўся ў прыдарожных валуноў:
Можа адпачывала ля іх?
Пыгаўся ў крыніц:
Можа прыхарошвалася
Ў іх люстры
Ці чэрпала прыгаршчамі з іх
Весні звон?
Ды ніхто мне нічога
Не змог адказаць.
Але скуль жа тады
Дотык ценю твайго?
Значыць, недзе ты блізка прайшла
Паміж маім быццём і небыццём,
Паміж мінулым і будучым,
Паміж сумам і радасцю,
Паміж маім сэрцам
І сонцам.

1975

Слава —
Медыцынская сястра,
Якая часта блыгае адрасы,
Спазняецца
Праверыць пульс
І каму трэба
Аказаць дапамогу.

1975

БУТЭЛЬКІ

Вечарам зачыняецца
Магазін пустой тары.
Нейкі час там пануе цішыня,
А потым, перазвоньваючыся,
Пачынаюць бутэльнікі знаёміцца
Паміж сабой.
Больш за ўсё
Тут чэшуць языкі
Сусветныя зводніцы-балбатухі
З-пад гарэлкі, піва і віна.
Дзе яны толькі ні пабывалі —
На базарах, на ўлонні прыроды,
У розных пад'ездах.
Колькі яны ведаюць
І смешных, і трагічных гісторый,
У якіх удзельнічалі яны!
А якая ў іх сакавітая і крутая мова!
Каб пачуў паставы,
Адразу схапіўся б за свісток.
Больш салідна паводзяць сябе
Бутэльнікі з-пад каньяку, шампанскага.
Яны пераважна абменьваюцца думкамі
Аб міжнародных падзеях,
Аб навуковых праблемах,
Жанчынах, моладзі.
І зусім ціхонямі стаяць
Бутэльнікі з-пад «Нарзану»,
«Есентукоў», «Баржомі».
Часам яны толькі пакашліваюць, уздыхаюць,
Як тыя, хто іх апаражніў.

1976

НАЧНАЯ ВАРТА

— Ну што, яшчэ пусціць па кругу чарку?
Хто пра Рэмбранта нешта там пляце?
Я знаў яго, заўсёды з ім страчаўся.
Як толькі ў Амстэрдаме швартаваўся,
Які быў для мяне карчмой заезджай.
Ён мне памог з-пад носа капітана
Бенінга Кока выкрасці дачку —
Яго красуню Маргу, за якую
Не раз хапаліся матросы за нажы.
Дык вось дамовіліся мы з ёй уцячы
У Новы Свет на «Альбатросе» — шхуне.
Прыйшоў я да Рэмбранта і прашу:
— Дапамажы!

— А як?

— Калі прыйдуць стралкі,
Дык зацягни сеанс да поўначы, скажы,
Што сёння ты хацеў бы дапісаць
Высакародныя іх бюргерскія морды,
Навесці бляск на іх мушкеты, пікі...

Чакай! Тут пэўная няўвязка ёсць!
Сваю «Начную варту» ён пісаў,
Здаецца, у сямнаццатым стагоддзі...

— Няўжо аж столькі год ужо мінула!
Тады яшчэ па кругу пусцім чарку!..

1976

З ДЗЁННІКА Д'ЯБЛА

Ну і намардаваўся я з гэтым праведнікам!
Ніяк не мог яго спакусіць золатам,
Тыгунём, акавітай, прысмакамі,
Каралеўскай уладай і папскай тыярай,
Вечнай маладосцю і несмяротнасцю.
Нат калі падаслаў яму голуую чараўніцу,
Ён паклаў сваю руку на польмя свечкі
І трымаў, покуль я са спакусай сваёй
Не вытрымаў і ад яго не ўцёк.
І толькі спатыкнуўся ён, дзівак,
Калі паверыў у сваю бязгрэшнасць.
А было гэта ў год тысяча дваццаць пяты,
У месяц шалу веснавога і квітнення
Папараці перад першымі пеўнямі.

1977

Ты павіталася.
А я — усцешыўся,
Але хутка выпусціў з рук
Тваю далонь,
Не знайшоўшы на ёй
Сваёй
Дарогі жыцця.

1978

Было самотна
Ў каморы маёй,
Пакуль не прыляцелі
Птушкі з весткай пра цябе.

Было глуха
Ва ўсім горадзе,
Пакуль не пачуў
Твае крокі на сходках.

Было сцюдзёна
На ўсёй зямлі,
Пакуль не павеяў вецер
З тваёй стараны.

Было змрочна,
Ў Сусвеце,
Пакуль ты не паклала далоні
На мае вочы.

1979

СЯРЭДНІ ВЕРШ ПРА КАХАННЕ

Мне здаецца,
Статыстыкі вінаваты
Ў нараджэнні такіх паняццяў,
Як «сярэдні век жыцця»
(А куды падзець несмяротных?),
«Сярэдні рабочы»
(А як быць з тым,
Што ўчыніў Рэвалюцыю?),
«Сярэдні паэт»
(Няўжо гэта нейкая
Рэальная вартасць?),
«Сярэдні закаханы»
(Быццам ён здольны
Прадоўжыць людскі род!).
Я сёння хацеў напісаць
Верш пра цябе
І прапусціць праз яго радкі
Мільёнавольтны ток маёй любові,
Ад якой перагарэлі б
Усе ізалятары ўмоўнасці,
Усе зашгампаваныя рыфмы і рытмы.

Але статыстыкі перасцераглі,
Што сярэдні чыгач
Такіх вершаў не любіць,
Што рэдактары
Такіх вершаў асцерагаюцца
І нават пошта не прымае,
Калі б хацеў іх паслаць
Тэлеграфам.

Так і з'явіўся яшчэ адзін верш —
Верш сярэдні пра каханне,
Які, здаецца, збіраюцца ўключыць
У школьныя падручнікі.

Даруй мне за гэта.

1979

ПЕРАД НОВЫМ ГОДАМ

Кардыяграма — як піла
З зубамі вышчарбленымі
На сукаватых гадах.
Настрой — не навагодні.
Хацеў нат выключыць тэлефон,
Каб не адказваць
На дакучанне: «Як чуешся?»
Але нейкі малы, пераблытаўшы
Нумар тэлефона,
Запытаўся, ўсхваляваны:
«Вы не Дзед Мароз?»
І мне, чалавеку,
Які сыграў на сцэне жыцця
Многія ролі,
Так захацелася пабыць Дзедам Марозам,
Пахадзіць па дзіцячых садах,
Па маім горадзе,
Па зямлі,
Упрыгожанай ёлкамі, агнямі,
Навагоднімі казкамі...

Сяджу ля тэлефона
І чакаю выкліку.

1979

ТЫГРАВАЯ ШКУРА

Не падумаўшы,
У камісійным магазіне
Набыў тыгравую шкуру.
Пакуль данёс дадому,
Не зважаючы на мае пратэсты,
Нейкая газета
Дала інтэрв'ю
Аб маёй сустрэчы з тыграм,
Радзе перадало звестку
Аб рэдкім паляўнічым трафеі,
Тэлебачанне паказала мяне
З тыгравай шкурай
І стрэльбай у руках,
А кінастудыя рыхтуе
Шматсерыйны фільм
Пра мае афрыканскія
Прыгоды.

Сяджу і думаю:
Лепш бы гэты тыгр
Злучіў з мяне шкуру.

1980

Паглядзі, і сёння
Пераміргваюцца зоры,
Як некалі мы
Перад першым пацалункам.

Толькі, відаць, у іх
Больш цярпення і часу, як у нас,
Бо мы ўжо з табой
І ўнукаў дачакаліся,
А яны ўсё яшчэ пераміргваюцца.

1981

Ідзе сляпец, асцярожна
Пастуковае кавенькай,
Быццам баючыся,
Каб на яго стук
Зямля не адказала:
«Калі ласка...»

1983

КАЛІ ВЫ БУДЗЕЦЕ...

Калі вы будзеце, сябры,
Зноў разважаць
Аб зачаці бязгрэшным
Паэзіі,
Аб непарушнасці
Канонаў жанравых
І граматычных форм,
Аб тым, якімі мусяць быць
Элегіі, рамансы, оды,
Ці аб тым,
Якім памерам
Трэба пісаць вершы, —
Паклічце і мяне.
Бо як некалі
Маэстра Дунікоўскі гаварыў:
«Я ўжо чалавек стары
І хацеў бы
Памерці ад смеху».

1984

ПРЫШЫЎКА ГУЗІКА

Яна смяялася,
Што я няўмела
Да кашулі
Прышываю гузік.

Адабрала
З маіх рук іголку
І прымацавала спрытна
Аж да зносу.

Толькі калі падцягвалася
На дыбачкі,
Каб адкусиць нітку,
І сустрэліся
Неспадзявана
Нашы вусны —
Зямля ўцякла
З-пад нашых ног.

1985

ЯКІМ

Быў сабраўся паміраць Якім —
Надламалі старасць ды гарачка.
І прыбегла развітацца з ім
Цётка Тэкля — прысяжная плачка.

Пачала, галосычы, прасіць,
Каб ён на тым свеце пераведаў
Яе маці Домку і залвіц,
Мужа Янку і Ярылу-дзеда.

Каб усім аднасяльчанам ён,
Каго ў пекле ці ў раю сустрэне,
Не забыўся перадаць паклон,
Пра зямныя расказаць здарэнні:

Што Ганулька замужам, яна ж
Адзінокай век свой дажывае,
Нешта запазнілася вясна,
Ацялілася яе Рабая...

Тут Якіма, знаць, злосць узяла.
Кажа Тэклі: — Не рабіла б тлуму.
Столькі ты наказаў мне дала,
Што я ўжо і паміраць раздумаў.

1985

ДАРУЙЦЕ

Даруйце, што непакою,
Бо, калі чакаю вас,
Не магу дачакацца,
Калі гляджу на вас,
Не магу наглядзецца,
Калі слухаю вас,
Не магу наслухацца,
Калі сню вас,
Шкадую, што сон мой —
Не вечны.

1986

НАД АДКАЗАМІ МАЛЫХ

Неспадзявана
Трапілі ў рукі
Адказы малых
На анкету
Нейкага інстытута:
Каго лічыце старым?

Адзін адказаў:
— Таго, хто цэлы дзень
Сядзіць ля тэлевізара,
Не ходзіць на працу
І дзецям
Расказвае байкі.

Значыць,
Я яшчэ не стары,
Бо толькі ўнукам
Расказваю байкі.

Другі адказаў:
— Гэта такі чалавек,
Які шмат перажыў,
Усё ўмее рабіць
І вельмі разумны.

Значыць,
Я яшчэ не стары —
Усцешыўся, —
Бо хоць век пражыў,
А розуму не нажыў.

Толькі трэці
Мяне азадачыў:
— Свет,
У якім жыве стары,
Не існуе,
А ён — у ім жыве.

1987

Павучае старая варона:
— Калі вада — з неба,
Людзі кажуць: дождж.
Калі з зямлі —
Фанган.
— Чаму? — спытала варанё.
— Сама не разумею,
Хоць век над гэтым
Думаю.

1988

Па тым, што нас, паэтаў,
Не выганяюць, а нат запрашаюць
На розныя фэсты,
Урачыстасці, юбілеі,
Мяркую, паводлуг Платона,
Што мы яшчэ жывём
Не ў ідэальнай дзяржаве.

1988

ЯК НЕ ПАЗАЙЗДРОСЦІЦЬ

Як не пазайздросціць лёсу паэтаў,
Якіх попусту ніхто не трывожыць,
Ніхто не шматае на цыгаты,
Не распінае на крыжах успамін,
Не лезе ў дакучлівыя сваякі,
Якім у падручніках не дарысоўваюць
Вусоў, барод ці рагоў,
За вершы якіх не ставяць двоек
І якім на пагостах
Не дакучаюць ні турысты,
Ні штатныя плакальшчыцы,
Ні юбілейныя алілуйшчыкі.

1989

Не ведаю,
Як так атрымалася,
Што я і сотай долі
Табе не расказаў таго,
Пра што хацеў.

Раніцой —
Трэба было спяшацца
На працу.

Днём —
Не было нат калі
Сцерці з твару пот.

Вечарам —
Стома валіла з ног.

Праўда,
Былі яшчэ ночы,
Але ты сама, напэўна,
Помніш,
Якія яны былі
Кароткія.

1989

МЕСЯЧНАЙ НОЧЧУ

Зноў месячная ноч.
Яе чакалі
Ў квецені сады,
Салаўі.
А я чаго на яе чакаў?
Здаецца, ўспомніў,
Каб у цябе спыгтаць,
Хто з нас больш вінаваты:
Ці ты, стварыўшы свет,
Ці я, не змогшы
Яго ўратаваць?

1989

ЧАМУ НАСТАЎ ВЕЧАР

На расчыненай раме
Майго вакна
Да сну рыхтуецца ластаўка.
Адзін прамень
Сонечнага заходу
Схавала пад адно крыло,
Другі — пад другое.
А трэцім думала пабавіцца,
Ды, як камара, праглынула...
І настаў вечар.

1989

Цяжэй за ўсё гаварыць
Не з дрэвамі і птушкамі,
Не з вадой і агнём,
Не з ветрамі і аблокамі, —
А з чалавекам.
Бо нават калі ён
Гаворыць тое самае,
Што і ты,
Гэта можа быць зусім
Што іншае.

1989

Я шукаў цябе, праўда,
У спісках жывых
І не знайшоў.

Я шукаў цябе
У памінальніках,
Але і там не так лёгка
Цябе адшукаць.

Адна надзея,
Што ты — яшчэ
Сярод ненароджаных.

1990

«АЙ!» — ЛЮБЛЮ

Пры сустрэчы з сябрамі,
Вывучаю іх мову.
Пачынаю са слоў
Неабходных, жыццёвых.
Але ты дзе ўзяла
«Ай!» — кітайскае слова,
Не знаеш?
А заўсёды ў абдымках маіх
Паўтараеш.

1990

Здаецца, як і ва ўсіх,
Былі і ў мяне
Пасля зімы — вясна,
Пасля дажджу — пагода,
Пасля начы — світанне.
Нат не заўважыў,
Як усё змянілася:
Пасля зімы — зноў зіма,
Пасля дажджу — зноў дождж,
Пасля начы — змярканне.

1991

Выбачай за мой сціплы
Падарунак-люстэрка.
Мне хацелася б,
Каб перад ім
Ты заўсёды ўсміхалася,
Не хмурыла бровы,
Расчэсвала свае косы,
Абвівала шпыно каралямі,
Падвешвала
Маладзікі завушніц,
Ад якіх па начах
Салаўі вар'яцеюць,
І ніколі не прыкладала яго
Да нечых
Анямелых вуснаў.

1992

Адрамантавалі дарогу.
Толькі чамусьці
Засьпалі калдобіны
Не пяском, а ракушачнікам.

Раней было тут не да язды,
А цяпер і хадзіць нельга:
Чуеш, як пад нагамі
Шумяць хвалі,
Нехта з разбітых караблёў
Моліць ратунку,
І пажагнальны крык чаек.

1992

НАЧНЫ ГОСЦЬ

І сёння быў
Настырны мой спакуснік.
І сёння пераконваў:
— Я толькі
Памагчы магу табе
Нячутае пачуць,
Нябачанае ўбачыць
І адгадаць загадкі Сфінкса.
А гэта пацвяджаюць
І пад цырографам маім
Аўтографы славутасцяў —
Бруна,
Гуса,
Буднага,
Льшчынскага і іншых...
Дарма адхрышчваешся
І за свянцоны крут
Пераступіць баішся...
Узваж!
Я заўтра зноў наведаю цябе.

1993

НА РАССТАЙНЫМ ПАРОЗЕ

— Заўжды праз землякоў, —
З усмешкай горкай
Вымавіў Шагал, —
Я Віцебску свайму
Пасланні пасылаў.
Не ведаю,
Ці гэту кантрабанду
Праз Сцьлу і Харыбду
Мытных служб
Яны змаглі правезці,
Бо і дагэтуль
Ніякай звесткі я не атрымаў
Ні ад сваіх зямных суседзяў,
Ні ад нябесных —
Анёлаў, скрыпачоў,
Жанглёраў, закаханых...

Дай Бог,
Калі вам гэта
Удасца здзейсніць.

1993

КАРЫНФСКАЯ ВАЗА

Карынфская ваза.
Малюнак выразны яшчэ.
Прыўзняўшы хітон свой,
Красуня абутак купляе.
Ад ног яе стройных
Шавец не адводзіць вачэй,
І хоць прамінулі вякі —
Ўсё сандалі да іх прымярае.

1993

БЯССМЕРЦЕ

Я даўно здагадваўся,
Што душа чалавека
Не памірае,
А толькі перасяляецца
У другія — іншыя істоты.
Бо скуль бы наш ганчак
Без дзеда-лоўчага
Разблытаць мог
Прыстанішчаў звярыных
Сцежкі?
Бо скуль бы, каб не бабка,
Наш галагуцкі певень
Угадваў,
Калі пара ўставаць?
Бо скуль бы,
Каб не бацька,
Помніў наш Гняды,
Дзе прыпыніцца
І перавесці дух?
І скуль бы, каб не маці,
Жаўрук знаў
Столькі песень,
А кот — запечных баек?..

Цікава,
Кім яшчэ і мне
Наканавана быць?

1994

ХОКУ

1

Рэкі, як людзі,
Спяшаюцца да акіяна —
Сваёй нірваны.

2

Неразлучнымі
Толькі пакінуў нам Буда
Жыццё і Смерць.

3

Бічую, бы Ксеркс,
Мора за разбітыя
Мае караблі.

4

— У будучыню
Ды на раскрышаных крылах? —
Смяецца слімак.

5

Быццам той алень,
Што згубіў недзе панты,
Бягу і падаю.

6

Набыў ракушку.
Цяпер я — не самотны.
Гавару з морам.

7

Над Фуджыямай —
Драконы бліскавіц.
Цвіце сакура.

8

Хірасіма. На
Камені — цень чалавека.
Самога ж — няма.

9

Пацеркі перлаў —
Слёзы асірацельх
Рыбацкіх удоў.

1994

ЧМЕЛЬ

Першы прачнуўся жаўрук.
А за ім —
Усе іншыя птушкі,
Пчолы,
Матылі.
І калі яны
На палях і лугах
Размалявалі кветкі
У свае любімыя колеры, —
Прачнуўся чмель,
Працёр, незадаволены, вочы
І пачаў гудзець:
— Усё не так.
Усё буду перамалёўваць.

1983

Права на арытмію¹

Чытаць шмат каго з беларускіх савецкіх паэтаў можна і з заплюшчанымі вачыма. Пагатоў, гэтыя паэты і самі былі б не супраць, каб мы ветліва замружваліся там, дзе трэба. Такія правілы гульні. Прафесійнаму сляпому, якога так старанна выхоўвалі ў кожным беларускім чытачу нашыя акулісты ад літаратуры, зусім няцяжка заплюшчыць вочы на пэўныя вершы — было б жаданне і трохі патрыятызму на рагавіцы. Можна, не адчуваючы дыскамфорту, праігнараваць узнёслыя радкі пра леніна-сталіна, пра партыю і Маскву, можна не заўважаць чырвоны сцяг, які рэгулярна ўсплывае ў беларускай літаратуры то плашчаніцаю, то гальштукам, то членскім білетам — непрамакальнымі рэчамі прыбітага да берагу за сто метраў адсюль тапельца. Можна прагарнуць з заплюшчанымі вачыма старонкі, дзе, быццам з незакручанага крана, вечна будзе капць замілаваная сляза па вялікай расейскай мове, без якой, як вядома, мы ўсе адразу ж памрэм у страшных пакутах, сутаргава хапаючы паветра высахлымі жабрамі. Можна. Бяда толькі ў тым,

¹ Тэкст быў агучаны на «Радые Свабода» як частка праекту «Гамбургскі рахунак Бахарэвіча».

што калі вочы нарэшце адплюшчыць, ад паэта можа нічога і не застацца: кніжка скончылася. Аўтар, як высвятляецца, пераважна з такіх вершаў і складаўся. Прыкладаў хапае — але чытацкія вочы ўсё адно мружацца; з ветлівасці, павагі ці проста ад страху перад лютэркам — пытанне іншае.

На шчасце, кнігі Максіма Танка можна разгортваць, не змушаючы сябе да гэткіх карысных практыкаванняў, і смела ўчытвацца ў кожны радок. Бо нават калі прыбраць усё тое, што ён, шчыры камуніст, пананісваў пра леніна, партыю, сцяг і Маскву (а гэтага хопіць на цэлую асобную кніжку), застаецца столькі сапраўднага і фэйнага, што і прафесійны сляпы міжволі празерыць. Танк — апраўданне беларускай савецкай паэзіі, яе права так называцца. Філософ з партбілетам, думаннік, наўнасьць якога мяжуе з мудрасцю, а местачковасць часам дасягае маштабаў касмапалітызму — ці наадварот. Літаратар, разабрацца ў якім няпроста — а можа, і немагчыма.

У прадмове да выпушчанага Саюзам застобільных пісьменнікаў збору твораў Танка ёсць цікавае спасыланне на словы Уладзіміра Конана: маўляў, наш паэт Танк па ўзроўні не ніжэйшы за лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі, а за некаторых з іх, можа, і вышэйшы. Тут чуваць хутчэй раздражнёнасць Нобелеўскім камітэтам, чым ацэнку Танка як паэта, але пагадзіцца з ёй можна. Наогул жа, тая прадмова вытрыманая ў самых што ні ёсць застобільных тонах і больш нагадвае нейкі бясконцы прыпознены некралог-панегірык, напісаны паводле прынцыпу «пра нябожчыкаў або добра,

або яшчэ лепш». Паводле яе, Танк быў «чалавек вялікага прыродна-гуманістычнага дару, незвычайнай зместавай ёмістасці і гарманічнасці мастацкага таленту, рэдкай душэўна-псіхалагічнай арганізацыі, маральнай чысціні і прыцягальнай сілы... гранічна сціплы, сумленны, чулы, высакародны, дасціпны, просты... таленавіты арганізатар нацыянальнага літаратурна-мастацкага працэсу... быў дзяржаўным чалавекам... рэдкі, унікальны чалавек, клапатлівы... жыў самымі светлымі думкамі і ідэямі, якімі можа жыць чалавек».

Прачытаўшы такое, нават неяк дзіўна становіцца, як ён наогул здолеў адысці ў лепшы свет — пры гэтых алімпійскіх перавагах над простымі смяротнымі; і чаму гэты дзяржаўны чалавек-анёл не выставіў смерць за дзверы свайго кабінета, напісаўшы папярэдне на яе заяве кароткую рэзалюцыю: «Адмовіць»?

Мяркуючы па вершах Танка, сам ён такія панегірыкі на свой адрас цярапець не мог. Пачынаючы прыкладна з шасцідзясятых гадоў, ён усё часцей адгукаецца на бясконцыя паседжанні і калектывныя ўслаўленні каго б ні было стомлена-іранічнымі радкамі.

«Учора, правёўшы 597-е пасяджэнне,
Абвясцілі я напісаў:
Мяняю сваю кватэру на Алімпе
На будан у лесе ці зямлянку...»

І пры гэтым ён прымае ўсеагульнае прызнанне як належнае: нікуды не падзенешся, на Алімп

ён мае поўнае права. Ён наогул паўстае ў тэкстах вельмі ўпэўненым у сабе і сваім дары. Ад яго дастаецца графаманам і наогул дурням ад літаратуры — і што б там ні казалі цяпер пра тое, што сам панятак «графаман» сваё аджыў, я ведаю, за што, і разумею Танка: за адсутнасць уласнага голасу.

«Дзяржаўны быў чалавек»... А вось цяжка сказаць, на чым ён быў бы цяпер баку: застабільным ці пятакалонным? Бо, як любы дзяржаўны чалавек, гатовы быў, калі трэба, атаясаміць радзіму з дзяржавай. «Я не памылілася, скажа Радзіма, калісьці даверыўшы песню яму», — піша ён сам пра сябе, паэт-даручэнец пры Радзіме па асабліва важных справах. Радзіма як найвышэйшы начальнік, загады якога выконваюцца без пярэчанняў. Такім Нобелеўскую прэмію сапраўды не даюць, анархізму бракуе. Напэўна, у наш час яго абурала б подлая, безаглядная русіфікацыя, роўнай якой не ведаў нават Савецкі Саюз эпохі росквіту Танка-паэта. Абурала б разбурэнне тых «шыбаў старых камяніц», пра якія ён пісаў некалі, што нават выціраць іх трэба асцярожна — каб «не сцерці ценяў людзей, якія некалі ў тыя шыбы глядзелі». Незадоўга да смерці ён пісаў у адным з вершаў, што баіцца зазіраць у геаграфічны атлас, каб не пабачыць там тэрыторыю з надпісам «Тут калісьці была Беларусь». Прадчуваў нешта. Цяпер нашая чарга баяцца геаграфіі не менш, чым геапалітыкі.

І ўсё ж — перадусім паэт... Таго, хто гатовы здзіўляцца, Танк здзіўляе яшчэ ў юнацтве. Спачатку, ясная справа, сваім псеўданімам: трохі

недарэчным і абсалютна незвычайным сярод жаласлівых і бяскрыўдных, як кусцікі на школьным стадыёне, імёнаў іншых жывых і мёртвых праграмных класікаў. Рэдкая, дарэчы, з'ява: кароткі псеўданім Танка гучыць цяжка і грувастка. І ўжо затым — сваімі тэкстамі, якія з гэтым штучным псеўданімам ніяк не стасуюцца: Танк — паэт лірычны і задуменны, што б ні казаў пра тое, што ён уяўляе сябе громам і крыкам папярэджання. Паэт-наватар, які адшукаў для творчасці тую форму, у якой не цесна. Памятаю, як у васьмідзясятых нас з сябрамі ўразіла тое, што на свеце ёсць беларускія класікі, якія пішуць верлібрам. Узрушэнне! Пасля бясконцых аднолькавых рыфмаванаў Танкавы вольныя спробы гаварыць па-свойму гучалі так, як быццам у душным пакоі сярод аднастайнага мармыгання пачуўся раптам нармальны, ясны чалавечы голас. Засталося разабраць, што ж ён гаворыць.

Задоўга да таго, як ён стаў начальнікам, вышэй за якога толькі Радзіма і ЦК, Танк ужо спрабаваў гаварыць па-свойму. Ёсць адчуванне, што рыфмы заўсёды яго скоўвалі, і па меры свайго развіцця ён карыстаецца імі ўсё радзей і, здаецца, звяртаецца да іх у асноўным з нейкіх афіцыйных нагодаў: каб не ўзнікала сумневу ў яго палітычнай — і паэтычнай — лаяльнасці. Гартаючы збор твораў, у пэўны момант заўважаеш: рыфмаванае, традыцыйнае ў Танка збольшага ўсё ж састарэла, а вось там, дзе ён пачуваўся вольным ад навязанай яму формы, Танк і цяпер чыгтаецца, і праз стагоддзе будзе — бо меў што сказаць.

На прыкладзе забытага цяпер верша «Жэтон» 1955 года добра відаць, як пакутліва шукаў ён свой лад мовы, свае інтанацыі. Ідэя і змест гэтага верша да 10-годдзя перамогі не надта цікавыя — тут важныя толькі голас і кампазіцыя.

«З нержавеючага сплаву гэты быў жэтон адліты,
Нумар сем мільёнаў трыста сорок пяць.
Я знайшоў яго на полі, дзе шуміць, красуе жыта,
Дзе варожыя салдаты сном бяслаўным спяць».

Дужа някепска як на савецкага паэта, які піша да памятнай даты. Нержавеючы сплаў — і жыта. І з гэтага канфлікту матэрыі ўзнікае рэчыва для верша. Але і гэта яшчэ не ўсё: чатыры радкі, а як абачліва адразу расстаўленьня ўсе акцэнтны — каб не заміналі потым вольнай рэфлексіі. Якім яшчэ сном могуць спаць варожыя салдаты — толькі бяслаўным. А далей кантраст раскрываецца, прыгожа і спакойна:

«Я яго з пяску ачысціў. Кім ты быў, забіты вораг?
Я хацеў бы знак твой родным адаслаць.
Ды не знаю, як завешся, дзе сям'я і дзе твой горад,
Нумар сем мільёнаў трыста сорок пяць».

Добра напісана. Шмат якія пазнейшыя, знакамітыя вершы Танка будуць будавацца потым на падобных кантрастах. Думка, рух, лічбы нумару — як сімвал калектыўнай ананімнасці вайны і банальнасці зла. «Горад» — «вораг»: адчуваецца, як працуе слых. Пазней гэты самы верш зной-

дзе свой працяг у кароткім верлібры пад назваю «Trinke Blut» — пра тэўтонскі меч-крывасмок з такім надпісам. Там усё будзе выкшталцона і завершана, будзе ясная думка, апранутая ў пашыты дакладна па яе мерцы вобраз, і не трэба будзе таропка вымучваць непатрэбныя рыфмы. Бо далей той «Жэтон» рассыпаецца ў пыл і паэзія ў ім знікае: невядома скуль з'яўляюцца нейкі генерал фон Шпадэль, прозвішча якога патрэбнае, каб няўкладна зрыфмаваць з ім «гадаў», і банда імперыялістаў, якая патаптала Танку ўсё жыта.

І ўсё ж важны крок да самога сябе зроблены. Чатырма гадамі пазней Танк напіша, адчуваючы, што як ніколі блізкі да таго, каб знайсці сваё:

«Даўно я перастаў баяцца
Непаслухмяных рыфм і слоў
І розных там заканадаўцаў
З вушамі, з нормавам аслоў».

Гэта — яшчэ да канца не ўсвядомлены аўтарам, але маніфест. Пакуль яшчэ рыфмаваны. Абвяшчэнне прыходу новага Танка, які баіцца толькі аднаго: «Каб верш не быў сляпым, глухім... ». І каб жыццё верша не маўчала, як «мора на здымку фотарэпарцёра». Праз трыццаць гадоў Танк, нібы мімаходзь, заўважыць, што пайшоў правільнай дарогай.

«Калісьці хапала мне ямбаў, харэяў,
Адмераных, строгіх радкоў.
А зараз пішу ў рытме свайго арыгмічнага сэрца».

Як высвятляецца, у паэзіі арытмія — супрацьлегласць анеміі. Танкавых верлібраў — адточаных амаль да дасканаласці, напоўненых унутраным гудзеннем, нібы ракавінкі, сціснутых да такога стану, калі ў вершы не застаецца нават ніводнага лішняга гуку, не кажучы ўжо пра лішнія слова, — можна набраць сабе ў калекцыю столькі, што рызыкуеш не ўтрымаць усе іх у памяці.

«Ідзе сляпец, асцярожна
Пастуквае кавенькай,
Быццам баючыся,
Каб на яго стук
Зямля не адказала:
«Калі ласка...»

Гэта, як кажуць, найвышэйшы пілатаж. А такога ў Танка процьма — і гэта нячаста бывае, каб колькасць не псавала якасць. Вось жа, дзіўным чынам у дачыненні да Танка гэтыя непаэтычныя словы «колькасць» і «якасць» гучаць неяк натуральна. Можна, таму, што паэт Танк любіў рэчы і ўводзіў іх у вершы спакойна, не баючыся змяшаць «нізкае» з «высокім». Бо нават адна прыватная кавенька можа размаўляць з цэлай зямлёй. Не ведаю, які Танк быў чалавек, прадмовы звычайна хлусяць, але паэт ён дужа чалавечны. Дробныя клопаты чалавека не выклікаюць у яго агіды, проста чалавечая прырода такая. Празайчная страхоўка — ад няшчаснага кахання. Звычайны каляндар — але з пазначаным у ім галоўным святам: днём першага пацалунку Евы. Бусел прыходзіць на рынак у пошуках таных жабаў.

Антычныя героі — у вёсцы Пількаўшчына. Робаты, футбол, лямпачкі... Тыгровыя шкуры Руставелі ў камісійных магазінах. Кантрасты. Мадрыгал «на грудках і ножках Чыліты»...

Танк — цэлая чарада нетыповасцяў. Пры ўсёй ягонай беларускасці, уросласці ў гэтую зямлю, сістэма распазнавання «свой-чужы» для Танка не будавалася выключна на нацыянальным. Вершы сведчаць, што Танк увесь свет лічыў сваім, набыткаў ягоных не цураўся — і карыстаўся напоўніцу з еўрапейскай і сусветнай культуры, досыць вольна ў іх пачуваючыся. Па колькасці прамых і прыхаваных алюзіяў ён, відаць, абсалютны чэмпіён у беларускай савецкай паэзіі. Ён, заварожаны фізікамі лірык, бывае, заварочвае нават туды, дзе чытачу без даведніка не даць рады. Хто здольны з ходу патлумачыць, што за «візіі Лінке» з'яўляюцца ў вершы пад падманліва-лянівай назваю «Здарэнне ў самалёце»? Лінкей маецца на ўвазе — ці нейкі немец? Трэба зірнуць у інтэрнэтах. Яго пазнейшыя вершы стракацяць цытатамі — тут табе і любімая ім лаціна, і французская, і нямецкая, і італьянская, і гішпанская, і грэцкая, і польская, і розныя «мовы народаў СССР», і нават кітайская — у адным з позніх тэкстаў нявіннае беларускае слова «Ай!» выкрываецца паэтам як замаскаванае кітайскае «люблю». Танк з сімпатыяй піша пра Японію, падсвядома адчуваючы блізкасць сваёй паэтыкі да традыцыйнай японскай — і нічога дзіўнага няма ў тым, што пад канец жыцця ён сам пачынае пісаць хоку, да гэтага ўсё і ішло...

Калі ты нікому не жадаеш гора, павінен радавацца, што і цябе забудуць — напісаў ён некалі. Такое трэба пісаць тушшу на шаўковых стужках і вешаць над дзвярамі сваёй кватэры, побач з папяровым ліхтарыкам. Шкада, што беларусы не маюць іерагліфічнага пісьма. Бо з радасцю ў іх таксама праблемы.

Альгерд Бахарэвіч

Змест

Слова ад укладальніка	5
Абвяржэнне	8
Снежны вецер... ..	10
Едуць цыганы... ..	11
У непагоду.....	12
Дождж, дождж, дождж... ..	13
Апошняя старонка.....	14
Над вадой.....	15
У карчме	16
У камісійным магазіне	17
Камяні.....	18
У садавода.....	20
Прасіў я... ..	21
Сентыментальная трагедыя.....	22
Творчая спрэчка	23
Ave Maria.....	24
Роздум.....	26
Вецер радзімы.....	27

Тапор.....	28
Сямейны фотаздымак	29
Грыбы	33
Балада.....	34
Дарогай з сенажаці	35
Шыбы старой камяніцы.....	36
Не толькі ўзяў таму я гэту мову... ..	37
Надпіс на кнізе.....	38
Класік	38
Была калісьці	39
Касманаўт.....	40
Як хутка дождж перагрымеў... ..	41
На мосце.....	42
Весняя калыханка.....	43
Пасля вяселля.....	44
У дождж.....	45
Паэзія!.. ..	46
Зацьменне сонца	47
На юбілеі славурым яго... ..	48
Колер снегу	49
Скептыкі праверылі неба... ..	50
Можа таму, што ў маладосці... ..	51
Стрэлкі гадзінніка.....	52
Ціха-ціха на світанні... ..	54
Выкуп нявесты	55
Маўчанне тваё.....	56

Уся зямля гарыць у майскай квецені... ..	57
Мне здалося, што ты мяне аклікнула... ..	58
Учора, правёўшы 597-е пасяджэнне... ..	59
Спрэчка з ценом	60
Вучань класікаў... ..	61
Летні дождж	62
Дождж такі густы... ..	63
Адкуль у цябе столькі радасці... ..	64
Пад елкай у дождж... ..	65
Што выклікала яе гнеў... ..	66
Наднёманскія сенажаці... ..	67
Вершы мае — часовыя прыстанішчы... ..	68
Сустрэў несмяротнага... ..	69
Аднойчы я ішоў з Дантэ... ..	69
У парэпанай раме дзвярэй... ..	70
Раніцай з вулля сонца... ..	71
Быццам шорах на печы... ..	72
Гэты яблык	73
Нікому, як табе... ..	74
Цябе не віню... ..	75
Разбітае люстэрка... ..	76
І радасць — нікая радасць, а горыч... ..	77
Твой цень	78
Слава... ..	79
Бутэлькі... ..	80
Начная варта	81

З дзённіка д'ябла	82
Ты павіталася.....	83
Было самотна... ..	84
Сярэдні верш пра каханне.....	85
Перад Новым годам.....	87
Тыгравая шкура.....	88
Паглядзі, і сёння.....	89
Ідзе сляпец, асцярожна... ..	90
Калі вы будзеце... ..	91
Прышыўка гузіка.....	92
Якім.....	93
Даруйце	94
Над адказамі малых	95
Павучае старая варона... ..	97
Па тым, што нас, паэтаў... ..	98
Як не пазайздросціць.....	99
Не ведаю... ..	100
Месячнай ноччу	101
Чаму настаў вечар	102
Цяжэй за ўсё гаварыць... ..	103
Я шукаў цябе, праўда... ..	104
«Ай!» — люблю	105
Здаецца, як і ва ўсіх... ..	106
Выбачай за мой сціплы... ..	107
Адрамантавалі дарогу... ..	108
Начны госць.....	109

На расстайным парозе	110
Карынфская ваза	111
Бяссерце.....	112
Хоку	113
Чмель	115
Альгерд Бахарэвіч. Права на арытмію	116

Пра серыю “Я кнігу маю”

У 2012 годзе выдавецтва “Логвінаў” пачынае перавыданне найбольш яскравых узораў беларускай літаратуры за апошнія пяцьсот гадоў.

Серыя “Я кнігу маю” складаецца з кніг, якія ў свой час ужо здабылі папулярнасць у чыгача. На жаль, цяпер гэтых выданняў няма ні ў кнігарнях, ні ў букіністычных крамах.

Задача праекту – напоўніць паліцы ўсіх кнігарняў краіны, а таксама паліцы ўсіх аматараў добрых кніг, адметнымі творамі сучаснай і класічнай беларускай літаратуры. Па даступным кошыце. Серыю ўкладае Валянцін Акудовіч.

Спіс выданняў серыі “Я кнігу маю” (першая дзясятка):

1. Валянцін Акудовіч. *Дыялогі з Богам*.
Філасофскія эсэі
2. Ігар Бабкоў. *Адам Клакоцкі і ягоныя цені*. Раман
3. Адам Глобус. *Толькі не гавары майй маме*.
Аповесці
4. Уладзімір Арлоў. *Ордэн Белай Мышы*.
Аповесці і апавяданні
5. Артур Клінаў. *Малая падарожная кніжка на Горадзе Сонца*. Раман
6. Уладзімір Някляеў. *Так*. Паэмы і вершы
7. Андрэй Хадановіч. *Перавыбранае*.
Вершы з шасці кніг
8. Ян Баршчэўскі. *Шляхуціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях*
9. Максім Танк. *Абвяржэнне*. Вершы
10. Алесь Разанаў. *Шлях 360*. Паэзія

Друкуецца паводле: Максім Танк. Збор твораў. У трынаццаці тамах. Т. 1–6. Мінск: Беларуская навука, 2006–2008.

Танк, М.

T18 Абвяржэнне : сто выбраных вершаў / Максім Танк ; уклад. Андрэй Хадановіч ; паслямова Альгерда Бахарэвіча. — Мінск : І. П. Логвінаў, 2012. — 132 с. — (Серыя “Я кнігу маю”).

ISBN 978-985-562-006-9.

УДК 881.161.3-1

ББК 84(4Бел)-5

Літаратурна-мастацкае выданне

Максім Танк

Абвяржэнне

Сто выбраных вершаў

Укладальнік Андрэй Хадановіч

Вярстальніца Юлія Андрэева

Дызайн вокладкі Тарас

Карэктар Алена Пятровіч

Падпісана да друку 10.09.2012 г. Фармат 76x100 $\frac{1}{32}$.

Папера афсетная. Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 7,6. Ул.-выд. арк. 1,52.

Наклад 500 асоб. Замова № 400.

Выдавец І. П. Логвінаў. ЛІ 02330/0494468 ад 08.04.2009.

Пр-т Незалежнасці, 19-5, 220050, г. Мінск

Надрукавана на абсталяванні ІП Логвінава

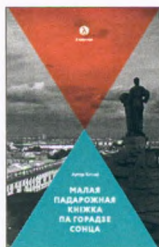
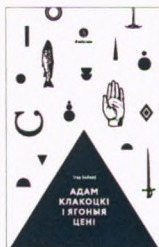
009
ТАНК

Танк — апраўданне беларускай савецкай паэзіі...
Пасля бясконцых аднолькавых рымаванак
Танкавы вольныя спробы гаварыць па-свойму
гучалі так, як быццам у душным пакоі сярод
аднастайнага мармытання пачуўся раптам
нармальны, ясны чалавечы голас.

Альгерд Бахарэвіч

У зборніку няма вершаў, якія нас з-пад палкі
прымушалі вучыць у школе. Але і школьнікам
кніжка прыдасца: напрыклад, каб паказаць
настаўнікам класнага паэта, якога яны яшчэ
не ведалі.

Андрэй Хадановіч

Яшчэ кнігі ў серыі

ЛОГВІНАЎ

БУДЗЬМА
БЕЛАРУСАМІ!
WWW.BUDZMA.ORG

MAJLISIM TARIK

ABRAXAS
GITHU

▲